

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Елена Колева НАЛБАНТОВА,

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Филологически факултет, катедра
„Българска литература“

за дисертационния труд на Камелия Цветанова Александрова на тема
„Южна Америка в полето на българската литературна действителност от
Освобождението до първата половина на XX век“, представен за
придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Научна специалност: 05.04.02. История на българската литература
(Нова българска литература)

Институция, където е разработена дисертацията: ЮЗУ „Неофит
Рилски“, Филологически факултет, Катедра по литература

Данни за дисертанта: Камелия Цветанова Александрова е родена на
16 април 1985 г. Завършва специалност „Славянска филология“ (ОКС
„магистър“) в ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2009 г.

Според предоставените в автобиографията на аспирантката сведения,
тя владее в различна степен девет чужди езика. Този факт оставя в
недоумение читателя на дисертационния труд, в чиято библиография не е
посочено изследване на език, различен от българския. Привличането на
чуждоезични изследвания би позволило първата глава на дисертацията, в
която аспирантката си е поставила за цел теоретично осмисляне на жанра
на пътеписа, да добие по-плътна и убедителна фактура.

От друга страна в списъка на докладите, с които Камелия
Александрова е участвала в конференции, и в списъка на нейните
публикации са посочени заглавията *„Опустошителни и омагьосани
средища в „Прокълнатият двор“ на Иво Андрич и „Завръщането на
Филип Латиневич“ на Мирослав Кърлеж (доклад от участие в
Докторантска кръгла маса, Благоевград, 2011 г. и публикация в сборника
„Съвременният поглед на докторанта към науката“, с. 173-176.
Благоевград, 2011) и „Изтокът срещу Запада в романа ‘Травнишка
хроника’ на Иво Андрич (доклад от участие в Международна юбилейна
конференция по случай 250 години „История славянобългарска“, Пловдив,
2-3 ноември 2012 г.), които свидетелстват за създадения у нея интерес към*

занимания с литературата още по време на обучението ѝ като бакалавър и магистър по Славянска филология.

Данни за дисертацията: Със Заповед № 804 на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ Камелия Александрова е зачислена от 11 април 2011 г. като редовен докторант с научен ръководител доц. д-р Роман Хаджикосев. На заседание на Катедрата по литература при Филологически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, проведено на 06.03.2017 г., е осъществено предварително обсъждане на завършения дисертационен труд и той е насочен към защита.

Оценка на дисертацията: Заглавието на дисертацията ориентира към една сполучливо намерена и носеща сериозен изследователски потенциал тема. Формулировката му би могла да се прецизира хронологически с оглед на приносните наблюдения, направените в работата.

Макар изложението в I.1 да започва неуверено, от последните два абзаца на с. 18 (с. 18-34) то добива целенасоченост. Първите теми, на която авторката се спира, са развитието и разновидностите на пътеписа в българските му проявления. Предпочитанието към този жанр в първата глава вероятно се дължи на факта, че независимо от вида, в който са създадени, всички анализирани в последствие произведения са изградени около темата за пътуването и скитничеството.

Аспирантката се насочва към предмета на своето изследване, а именно изграждането на образа на Южна Америка в българската словесност, във част 2 на Първа глава. Тук е разказано за създаването на първите впечатления от новооткритите за българина територии на „другата Америка“, което става чрез публикуваните в периодичния печат писма на български емигранти и чрез издадената през 1923 г. книга на Стоян Омарчевски „Към екватора“. Изложението в тази част е последователно и без да е аналитично, успява да представи случващото се откриване от българската публика на темата за Южна Америка. Работата би спечелила, ако К. Александрова е тръгнала по следата, подадена от Иван Алексиев (с. 40, бел. 6) – един изключително прецизен изследовател, на чиито твърдения може да се вярва.

Същинските търсения по темата „Образът на Южна Америка в българската словесност от края на 20-те до края на 30-те години на XX в.“ са осъществени във Втора глава (с. 47-146), която е разделена на четири

самостоятелни части: „Социално-работническите романи“ (с. 50-75), „Психологизъм и ‘извратена’ сексуалност“ (с. 75-90), „Репортажните пътеписи: ‘модерните’ носители на космополитното начало“ (с. 90-116) и „Книгата ‘Анга’“ (с. 117-146). Тук, както и в част 2 на Първа глава, авторката поставя разглежданите автори и творби на фона на процесите в българската литература, като в духа на наложената традиция, приема, че създаването на специфичния контекст е резултат от войните, които България води в периода 1912-1918 г. Изходната точка, от която се тръгва, е, че за авторите от поколението, преживяло войните и националните катастрофи, „светът е непрекъснато пространство, което „ражда“ зло и ненавист на фона на пълна социална и лична безизходица“ (с. 56).

Освен че успява да представи систематично темата за Южна Америка в българската словесност от края на 20-те до края на 30-те години на XX в., добрите попадения на аспирантката във Втора глава са и в съпоставките, които тя прави с класически наши творби и автори. В частта „Социално-работническите романи“ по-бегло или по-разгърнато са направени аналогии с повествователния опит на Й. Йовков (с. 60) и с топоса на кръчмата във Вазовата повест „Немили-недраги“ и романа на Тодор Ценков „По света за хляб“ (с. 69-70). Специални усилия К. Александрова отделя в частта „Психологизъм и ‘извратена’ сексуалност“ на търсене на паралели между романите на Б. Шивачев „Изобретателят“ и на Дим. Димов „Осъдени души“ (с. 83-85). Тази съпоставка, озаглавена „Разпадът на личността в романите ‘Изобретателят’ на Борис Шивачев и ‘Осъдени души’ на Димитър Димов“, авторката представя през 2012 г. като доклад на национални филологически четения за студенти и докторанти.

В част 3 на Втора глава, като тръгва от наблюдения на Р. Хаджикосев (с. 92), аспирантката се отгласква от тях и стига до заключението, че „Писма от Южна Америка“ на Б. Шивачев и „До Чикаго и назад“ на А. Константинов „в някои аспекти“ се доближават (с. 92), но „всъщност единствената допирателна се състои в пътеписния [им] характер“ (с. 93). Съпоставката между двете произведения е разгърната на с. 92-93 и с. 107. Както и в предходните части, и в П.3 е отделено специално внимание на анализ на героите, а в страниците, посветени на „Другата Америка“ на Светослав Минков – и на специфичните за този автор гротеска и ирония.

Трета подчаст на II глава завършва с наблюдения върху сборника с разкази „Прах след стадата“ на Матвей Вълев. Така постепенно се очертава корпусът от автори и творби, привлечени в работата и в голямата си част слабо познати на литературната история, за да се стигне до последната 4 подчаст на Втора глава, посветена на книгата на Самуил Стрезов „Анга“.

В началото на изложението в II.4 аспирантката споделя, че именно тази творба се оказва „едно от най-големите предизвикателства, пред които бях изправена“ (с. 117). Благодарение на усилията на К. Александрова корпусът на българската литература е на път да се обогати с превеждането и издаването за пръв път на български език на произведението на С. Стрезов. То се оказва важно в няколко аспекта. Най-напред първата му част, озаглавена „Европа“, „е изключително ценна за изследователите на феномена „Стрезов“ (с. 119), тъй като е основен източник на биографични сведения за този българо-аржентински писател. Не по-малко е значението на творбата за уплътняване на представата за „македонския патриархален бит“, за конкретното протичане на Илинденското въстание, за погрома, бягството към България и устройването в нея, за „безкрайните часове в окопите“ на Първата световна война и за решението на автора-герой да емигрира в Америка. Аспирантката си дава ясна сметка, че в книгата „безусловно и изключително интересно е преплитането на автобиографичното с фикционалното“ (с. 118).

При анализа на сложното по жанр произведение К. Александрова тръгва от идеята, че чрез съдбата на героите си и в двете части на „Анга“ С. Стрезов вижда напускането на дома, скитничеството и изобщо пътуването не като избор, а като земния път, който стои пред човека. Това прозрение отличава автора от останалите, разглеждани в дисертацията писатели.

Заключение: Аспирантката е успяла да преодолее трудностите, произтичащи от сравнително слабия интерес към разглежданите творби и да създаде един добре структуриран портрет на българския образ на Южна Америка, създаден през 20-те и 30-те години на XX в. Специално внимание и оценка заслужават упоритостта на К. Александрова и усилията, които тя полага, за достигане до произведението на Самуил Стрезов „Анга“, публикувано досега единствено в Буенос Айрес през 1929 г. на испански език (с. 117).

Направените наблюдения ми дават основание да гласувам за присъждането на Камелия Цветанова Александрова на образователната и научна степен „доктор“.

20.04.2017 г.

проф. Елена Налбантова